

Художнє життя Івано-Франківщини¹ кінця ХІХ – початку ХХІ століття

Анотація. У статті аналізуються основні етапи художнього життя Івано-Франківщини кінця ХІХ – поч. ХХІ століття. Автор розглядає діяльність мистецьких об'єднань, виставок, музеїв, творчість місцевих майстрів, чий внесок у мистецький процес краю є вагомим. Основна увага зосереджена на висвітленні та оцінці мистецьких подій, акцій, явищ, які мали місце наприкінці ХХ ст. і сприяли визнанню регіону як унікального культурно-мистецького осередку України.

Ключові слова: Івано-Франківщина, художнє життя, творчість, музейництво, виставки, художні об'єднання.

Художнє життя є важливою складовою мистецької культури, воно включає такі усталені в сучасному мистецтвознавстві поняття як, у першу чергу, саме мистецтво, його взаємовідносини із глядачем, виставки, художні організації й угруповання та їх роль у культурному побуті, мистецька критика, організація та функціонування музеїв, а також творчість митців, яка є ключовою при визначенні основних напрямків розвитку мистецтва краю. Сьогодні актуальними є дослідження художнього життя та мистецьких процесів кожного регіону України з їх місцевими особливостями. Ці проблеми становлять пріоритет мистецтвознавчої науки починаючи з кінця 1980-х рр., і на цей час маємо низку узагальнюючих наукових праць, присвячених художньому життю Харкова, Львова, Одеси, Дніпропетровська та інших більших і менших регіональних центрів. **Метою статті** є хронологічний огляд та аналіз подій, фактів, явищ, які вплинули на розвиток художнього життя Прикарпаття і посприяли визнанню Івано-Франківщини як унікального культурно-мистецького осередку Західної України. Адже в українській культурі саме цьому регіону належить особлива роль: з одного боку – збереження та носія глибоких народних традицій, втілених у розмаїтті декоративного мистецтва Гуцульщини й Покуття, з іншого – поєднання національного досвіду з тенденціями європейського мистецтва в архітектурі й образотворчості.

Окреслена проблематика розроблялась автором статті у дисертаційному

дослідженні, а також низці публікацій, присвячених окремим аспектам мистецького життя [2]. Втім, досі у мистецтвознавчій літературі ґрунтовно не висвітлено художні процеси, які відбувалися протягом останніх двох десятиліть ХХ ст. і мають місце у сучасному Івано-Франківську, а тому важливим видається аналіз нещодавніх культурних подій, акцій, явищ, які проходили у місті та області й мали певний резонанс у культурно-мистецьких колах.

Розглядуваний період можна поділити на три етапи: перший – 1880–1939 рр., другий – 1939–80-ті рр., поділ зумовлюється Другою світовою війною, після якої Західна Україна стала частиною Радянської України, третій – 1990-ті рр. – поч.ХХІ ст., коли Україна стає незалежною державою.

Пожвавлення мистецького життя краю пов'язане зі стрімким розвитком наприкінці ХІХ ст. народних художніх промислів, що привернуло увагу митців, меценатів, дослідників мистецтва до Гуцульщини й Покуття. Під впливом тогочасних європейських культурних процесів народне декоративно-ужиткове мистецтво стало джерелом вивчення: засновуються перші мистецькі товариства, збірки, з'являються мистецько-ремісничі школи, організовуються виставки (найбільший резонанс мала етнографічна виставка у Коломиї 1880р., на якій був присутній цісар Франс Йосип). Це, з одного боку гальмувало розвиток пластичних видів мистецтва, а з іншого, цікавість до Гуцульщини спричинила появу багатьох творів професійних художників: Теодора Аксентовича, Станіслава Дембіцького, Корнила Устияновича, Северина Обста, Івана Труша, Ярослава Пстрака, Казимира Сіхульського, Олекси Новаківського та ін., які зображали побут, місцевих жителів та краєвиди Карпат. Такий інтерес сприяв налагодженню контактів між місцевими та, зокрема, львівськими митцями.

Наприкінці ХІХ–поч. ХХ ст. на Станіславщині засновується низка мистецько-промислових шкіл: у м.Коломиї (Гончарна школа (1876), школа деревного промислу (1894), у м.Косові (Ткацька школа (1882), Школа артистичного гуцульського промислу (1922), у м.Городенці (Ткацька школа (1883), у м.Станіславі (Крайова школа деревного промислу (1884), Крайові школи кошикарства у селах Нижнів Тлумацького району (1889), Джурові Снятинського району (1892), Стриганцях Тисменицького району (1897), у м.Тлумачі (Крайова школа колісництва і ковальства

(1902), у м.Тисмениці (Гончарна школа (1903)). У розвитку фахового шкільництва велика заслуга належить окремим майстрам, які власним коштом і силами відкрили низку дитячих мистецьких навчальних закладів, зокрема, у 1921р. постала столярно-різьбярська школа-майстерня Василя Девдюка у с.Старому Косові, у 1936р. була відкрита перша образотворча школа-студія Ярославом Лукавецьким у м.Коломиї, у 1939р. організована школа різьбярства митцем-скульптором Михайлом Черешньовським у м.Болехові. Поява таких шкіл свідчить про значний вплив народного декоративно-ужиткового мистецтва, а також про велику кількість майстрів, які намагались прищепити любов до народного мистецтва молодшому поколінню, дбали про безперервність розвитку традиційних для цього регіону видів народних художніх промислів.

Важливого значення вивченню мистецьких дисциплін надавалося в гімназіях, які з кінця ХІХст. діяли у містах Коломиї, Рогатині, Станіславі. Там працювали професійні художники-педагоги, колишні випускники Краківської академії мистецтв, які також активно працювали творчо, зокрема Валеріан Крицінський, Василь Коцький, Осип-Роман Сорохтей, Ярослав Лукавецький. У цих навчальних закладах початкову освіту здобували згодом відомі художники Святослав Гординський, Іван Кейван, Іван Рубчак, Григій Смольський, Михайло Зорій та ін. Крім того, згадані митці розкривали свій талант у різних галузях мистецтва, часто поєднували викладацьку діяльність, роботу над станковою картиною та монументально-декораційним мистецтвом [3].

Немає відомостей про те, що до Першої світової війни на теренах Станіславщини проводились виставки образотворчого мистецтва, що пов'язане зі специфікою даного регіону, де розвитку набули народні художні промисли: кераміка, художнє дерево, килимарство, ткацтво, художня обробка шкіри тощо. Відповідно, на виставках переважали твори майстрів декоративно-ужиткового мистецтва, як приклад, етнографічні виставки у містах Станіславі (1879), Коломиї (1880, 1912), Косові (1904) та ін.

Художники експонували свої полотна на виставках у інших регіонах, зокрема у Львові, Кам'янці-Подільському, рідше у Києві. У 1930-х рр. виставкова діяльність у краї пожвавлюється, це відбувається в основному за рахунок приїжджих митців, що

свідчить про ще не сформоване мистецьке середовище у Станіславі. Так, з 1926 по 1931р. у містах Станіславі, Коломиї, а також Стрию, Дрогобичі, Перемишлі, Тернополі, проходили пересувні виставки робіт Олекси Новаківського і його учнів Григора Смольського, Михайла Мороза, Романа Чорнія, Степана Луцика, Ольги Плешкан. І всюди виставки мали великий успіх [4, 209].

Певний резонанс мала виставка Українського Жіночого Конгресу, яка відбулась у Станіславі у 1934р., де експонувалися твори живопису, графіки і народного мистецтва, а учасниками серед інших були: Олена Кульчицька, Марія Дольницька, Ольга Плешкан, Ярослава Музика, Олена Манастирська. Вже самі імена свідчать про високий рівень організації виставки та її експозиції, де чільне місце посідали роботи Кульчицької. Такі акції були презентацією досягнень українського мистецтва, їх головною метою було ознайомлення жителів регіону з сучасними пошуками у мистецтві, звернення уваги меценатів до творів українських майстрів [5, 150].

Одночасно в середині 1930-х рр. станіславські митці ставали експонентами виставок, організованих львівськими мистецькими товариствами. Так, Денис-Лев Іванцев, Ярослав Лукавецький та Осип-Роман Сорохтей були учасниками виставок Гуртка діячів українського мистецтва, Асоціації незалежних українських митців тощо.

Кінець XIX–поч. XX ст. – надзвичайно динамічний період в історії світового та українського мистецтва. Низка новітніх художніх стилістичних напрямків, що з небаченою до того швидкістю змінювали одне одного, сприяла появі мистецьких угруповань, які були прихильниками традиційного чи авангардного мистецтва. Вони жваво дискутували між собою, влаштовували виставки, засновували власні часописи. У цей час у Львові організовуються різноманітні товариства образотворчого спрямування, у Станіславі цей процес відбувається у 1930-х роках. Першим таким об'єднанням став “Оріон” – “Спілка митців і шанувальників мистецтва” (“Zwiazek Artystow-Plastykow I Milosnikow sztuki “Orion”), заснований у 1933 році. З його організацією пов’язана активізація художнього життя Станіслава, зокрема виставкової діяльності. Засновниками товариства були: митці Еміль Дубрава, Марія Зіммерманівна, Володимир Лопушняк, Владислав Лючинський,

Войцех Пшедвоєвський, Геза Розмус, Михайло Сулима (який також виступав як мистецтвознавець), інженери Т.Ковальський, К.Кунн, Ян Тиський, доктор Е.Керницький [6, 1]. До виставок активно долучався Кароль Коссак, який у той час жив у Станіславі.

Завданням товариства було влаштування виставок та імпрез, і залучення до цих акцій публічних лекцій, наукових доповідей та бесід. “Оріон”, незважаючи на те, що проіснував недовго – всього шість років, за цей час організував шість виставок, на яких в основному експонувалися твори художників, які проживали у Станіславі, що стало свідченням творчого потенціалу місцевих образотворчих митців. В основному це були роботи реалістичного спрямування, що в першу чергу було розраховане на пересічного глядача, якому дані тенденції в мистецтві були найбільш зрозумілі. Це також є ознакою міцних традицій реалістичного малярства у краї, хоча певні інновації відчутні, наприклад, у творчості В.Лючинського, зокрема вплив імпресіонізму у його пейзажах. Заслуга об’єднання полягає в тому, що його учасники своїми творами намагалися наблизити глядачів до мистецтва, піклувалися про зворотній зв’язок між глядачем і митцем.

Після 1939р. митці-учасники “Оріону” продовжують експонувати свої твори на місцевих виставках. Втім, у 1941р., у зв’язку з початком воєнних дій, більша частина художників покинула Станіслав.

Зі встановленням у 1939р. радянського тоталітаризму було проведено кілька виставок народного мистецтва, найпотужнішою з яких була обласна виставка 1940р. (м.Станіслав). Того ж року гуцульські народні вироби були виставлені на “Виставці образотворчого мистецтва західних областей України і народної творчості гуцулів” у Києві і Москві. Серед професійних художників там експонувались твори Ярослава Пстрака та Дениса-Лева Іванцева, не залишені поза увагою мистецької критики.

У травні-червні 1941р. у Станіславі відбулася “Перша виставка образотворчого мистецтва Станіславщини”, організаторами якої виступили митці Денис Іванцев та Ярослав Лукавецький. Велика кількість експонованих творів (459) та учасників (148) свідчить про потужне мистецьке ядро, яке формувалось у Станіславі в той час. Розмаїтою була тематика та представлені стилістичні напрямки, які, на відміну від виставок, влаштованих “Оріоном”, “відображають майже всі західноєвропейські

школи і течії за останні 25 років” [7, 4]. Виставлялися також твори декоративно-ужиткового мистецтва народних майстрів, графіка та скульптура. До виставки було видано ілюстрований каталог зі вступною статтею Іванцева. Ця подія засвідчила високий рівень дорадянського мистецтва у Станіславі. Отож, на виставці поряд із реалістичними тенденціями були представлені нові мистецькі стилістичні напрямки, засвоєні митцями у навчальних закладах за кордоном. Твори Мороза, Іванцева, Зорія, Лукавецького, відзначені мистецькою критикою, привертати увагу своїми новими рисами в розумінні суті сучасного мистецтва, а також живописних і пластичних задач. Виставка прикметна і тим, що дала змогу отримати більш чи менш повне уявлення про образотворче мистецтво краю.

У 1930-х рр. Денис-Лев Іванцев перший серед станіславських митців працює в галузі теорії мистецтва, пише статті з питань стилю в сучасному українському мистецтві, теоретично обґрунтовує власні мистецькі погляди (теорія “Статизму”, “Шляхи сучасного образотворчого мистецтва”, “Неовізантинізм”) тощо. Ці проблеми в українському мистецтвознавстві розроблялись з поч. ХХ ст. Теоретичні начерки Д.Іванцева цікаві вже самі по собі, як факт тодішньої художньої думки. Подорожі до Кракова та Львова, участь у львівських товариствах і виставках, а також переписка із Ковжуном, особисті малярські експерименти, – все це вплинуло на його творчість, де віддзеркалювалися погляди на шляхи розвитку сучасного мистецтва. Теоретичні узагальнення Іванцева опирались на цілком конкретні явища художнього життя, були підкріплені власними мистецькими творами, і в цьому полягає їхній головний інтерес [8, 156].

Після 1939р. змінюється політична ситуація в країні, західні регіони стають частиною Радянської України. Керівництву в тоталітарній державі необхідний був жорсткий нагляд над мистецьким процесом у всіх регіонах республіки, тому в 1930-х рр. у різних сферах культури та мистецтва на республіканському й обласному рівні поставали організації, на які крім контролю та нагляду покладалися ще й репресивно-цензорські функції [9, 7]. Так, у 1939р. у Станіславі створюється артіль “Радянський художник” з метою поширення комуністичних ідей та пропагування у мистецтві методу “соціалістичного реалізму”. Тут працювали архітектори і скульптори Свьонтек, Серафіні, живописці Рафалов, Геза Розмус, Лев Баран,

Іванцев, Лукавецький, Сорохтей, Зорій. Артіль займалася виготовленням скульптур, художньо-оформлювальними роботами, дехто з митців виконував на замовлення копії живописних полотен. Артіль припинила свою роботу під час війни.

Навесні 1947р. був створений Міський комітет спілки художників – це було перше повоєнне об'єднання митців, яке, однак, не підпорядковувалося республіканському оргкомітету Спілки художників, а спільною тут була лише назва угруповання. До організації ввійшло понад двадцять скульпторів, художників, архітекторів міста, серед них Богдан Гавата, Іван Гопкало, О.Здіховський, Володимир Сидорук, Ярослав Лукавецький, Міліца Симашкевич [10, 4]. Тут працювала художня рада, були організовані майстерні живопису, скульптури і рекламно-оформлювальних робіт, які приймали замовлення на виготовлення портретів, бюстів, реклам тощо.

Восени 1948 р. було організоване Станіславське Товариство художників (СТХ) за розпорядженням київського товариства “Укоопхудожник” [11]. Його членами стали скульптори та живописці, які перед цим працювали у Міському комітеті спілки художників. Однак кілька митців не вступили до СТХ через причини його надмірної заполітизованості – це Лукавецький, Сидорук і Гавата. У 1952р. СТХ очолив митець Антон Макарович Жолтоножський, який турбувався про розвиток Товариства, налагодив творчі зв'язки із Києвом. Учасниками СТХ були місцеві живописці, графіки, скульптори. На поч. 1950-х рр. до СТХ приєдналися художники з Калуша та майстри народного мистецтва із Коломиї [12].

Працівники СТХ виконували замовлення відділу агітації та пропаганди обкому КПРС, що мало сприяти популяризації радянського способу життя, а це сковувало творчу волю митців, які змушені були творити на визначені теми. Таким чином, СТХ не було творчою організацією, його діяльність зумовлена потребами продукування агітаційної продукції. Втім, художники плідно працювали й творчо, про що свідчать тогочасні виставки Товариства.

Експозиційна діяльність цього часу має істотне ідеологічне спрямування. Виставки на місцевому рівні проводились переважно до комуністичних свят, і були в основному колективними, їх учасниками ставали митці - члени Міського комітету спілки художників і СТХ. Експоновані твори часто обмежувалися “ленінською

тематикою”, темою “дружби і братства народів нашої багатонаціональної вітчизни, побудови щасливого життя на оновленій Прикарпатській землі”, цінувалися портретні твори з зображенням колгоспників, передовиків промисловості тощо. Так, у 1947р. Міськкомом спілки художників було проведено дві виставки: перша – присвячена 1 травня, друга – “30-м роковинам Жовтневої революції”, на якій виступили з батальними картинами заступник голови цієї організації Т.Гаманков (“Перша допомога”, “Незабутня”), Володимир Сидорук (“Після розгрому”), Ярослав Лукавецький із серією побутових замальовок, Іван Гопкало з карпатськими етюдами. Скульптура була представлена бюстами Шевченка та Франка роботи скульпторів Й.Николишина, О.Здіховського. Цікавим був етнографічний альбом оригінального гуцульського одягу, створений мисткинею театру Міліцею Симашкевич [10,4].

Наступною стала обласна виставка 1953р., проведена СТХ, новими учасниками якої були нещодавно прийняті в члени Товариства живописці Микола Більчук, Олександр Коровай, Володимир Михайлюк, Володимир Червяков. Вони виставили по одній роботі.

У 1954р. відбулась чергова виставка художників Станіславщини, де було представлено близько 200 робіт живописців, скульпторів, графіків. Ця акція демонструвала “деякий зріст майстерності ряду художників”, однак автор рецензії висловив жаль з приводу того, що на виставці представлено мало жанрових картин (твір Володимира Дашенка “Всі на вибори”) і скульптурних робіт (представлених лише бюстами Й.Николишина)” [13, 3]. Експонувались твори Олександра Коровая, Миколи Більчука, також вперше були виставлені прикарпатські пейзажі Михайла Фіголя, морські етюди Георгія Псьоми та живописні замальовки Володимира Барана, який після цього вирішив відмовитись від малярства і зайнявся мистецтвознавством. Отож, кількість митців, які виставляли свої полотна на місцевих виставках, непинно зростала.

У процесі роботи СТХ у художників зав’язались жваві контакти з київськими та львівськими митцями: Василем Касіяном, Степаном Кириченком, Григорієм Якутовичем, Дмитром Крвавичем, Дмитром Головком [14, 46]. Товариство проіснувало до 1961р., коли більшість його членів перейшли до обласної організації

Спілки художників України.

Важливою сторінкою мистецького життя стали регулярні творчі пленери, які відбувались у Карпатах. Цей рух був започаткований ще Олексою Новаківським, який разом із учнями виїжджав помалювати природу до Космача, Яблонова, працював у Дорі, Ямні, Осмолоді. У 1950-х рр. такі поїздки знову стають можливими. У 1957р., за сприяння Михайла Фіголя, тоді студента Інституту живопису, скульптури й архітектури ім.І.Рєпіна (тоді м.Ленінград) до Карпат приїхали викладачі та студенти Інституту, серед них: академік А.М.Каганович, скульптор Леонов, які згодом організували виставку, що позитивно вплинуло на влаштування виставок місцевих художників, своєрідним чином надихало на творчість. Саме перша поїздка до Косова посприяла тому, що один зі студентів Інституту забажав після навчання залишитись тут працювати. А був це не хто інший, а Опанас Заливаха, кому судилося зробити вагомий внесок в українське мистецтво 1960–90-х рр.

Унікальною подією культурного життя України 1960-х рр. стали зйомки кінофільму “Тіні забутих предків” (1964, режисер Сергій Параджанов, художники Михайло Раковський, Георгій Якутович), які відбувались у селах Верховинського району і сприяли активному знайомству, спілкуванню, обміну творчими ідеями між акторами, кінематографістами, художниками, серед них були Заливаха, Коровай, Фіголь. Це також була ще одна нагода показати своєрідність мистецтва і традицій цього краю. Таким чином, народне мистецтво та культура Гуцульщини знову пробудили гарячий інтерес у світі.

Передумовою виникнення Станіславської обласної організації Спілки художників України (СХУ) став прийом до Спілки художників СРСР у Москві у 1947р. групи майстрів народного мистецтва з Косова: Миколи Кіщука, Василя Гуза, Юрія та Семена Корпанюків, Павлини Цвілик, які спочатку підпорядковувались Львівській обласній організації Спілки художників [15]. У 1957р. художники з Києва Дмитро Головка, Антон Серeda та Степан Колос на зборах Оргкомітету СТХ у м.Косові постановили організувати Спілку художників з народних майстрів Косівщини та членів СТХ. Сприяли цьому київські митці й науковці Степан Кириченко та Олександр Бутник-Сіверський [16]. Першим головою СХУ обрали

Миколу Тимківа, заступником його став народний майстер Микола Кіщук, секретарем – Василь Гуз. Туди ввійшли художники з Івано-Франківська: Микола Бондаренко, Оксана Грицей, Іван Кудлак, Іван Кулик, Неоніла Юзифович, Петро Сахро, а також Володимир Михайлюк, Степан Коваленко, Олександр Коровай.

Наприкінці 1950–поч. 1960-х рр. на терени Івано-Франківщини після навчання у мистецьких закладах Ленінграду та Києва приїжджають професійні митці Микола Варення, Іван Лобода, Іван Кулик, Микола Попов та ін., які вступають до СХУ. Їх поява стала значним явищем у художньому житті краю, що одразу ж стало помітно на тогочасних виставках: збільшувався сюжетний діапазон творів, довершеним був рівень їх виконання, що красномовно свідчило про професіоналізм експонентів. Твори згаданих митців відзначаються досконалою технікою виконання, пошуком цікавих ракурсів (у портретах, побутових сценах), чи чистих, насичених колористичних поєднань (у пейзажах), в яких виявляється щире замилювання Гуцульщиною. Власне, митці свідомо обирали таку тематику, оскільки жанрові картини були менш за все регламентовані партійними настановами і художники мали змогу найяскравіше проявити свої мистецькі якості. Тому в цей час з'являється низка творів, присвячених гуцульським обрядам, зокрема весільним (Микола Романович Варення, Іван Лобода, Олександр Коровай).

1961р. СХУ перейшла до Івано-Франківська, тут були створені художньо-виробничі майстерні, де випускались твори пропагандистського спрямування (плакати, транспаранти), а також сувеніри. Спілку очолив народний майстер Микола Кіщук, який був членом Правління Спілки художників у Москві та Києві. У середині 1960-х рр. до митців приєднались майстри народного мистецтва з Коломиї та з Косова. У цей же час за сприяння Олександра Коровая при Спілці діяла художня студія. Викладали тут крім О.Коровая досвідчені митці Микола Бондаренко та Неоніла Юзифович, допомагали Іван Лобода, Іван Кулик.

У 1967–72 рр. за головування Миколи Кіщука та директорства Остапа Гнатюка був збудований п'ятиповерховий будинок СХУ (за проектом архітектора Леоніда Попиченка) з численними творчими майстернями, на першому поверсі якого розмістився просторий виставковий зал, який досі залишається головним експозиційним приміщенням міста.

У 1970-х рр. у Спільці існували секції живопису, графіки, скульптури, театрального мистецтва та з 1975р. секція мистецтвознавства. Першим членом цієї секції став мистецтвознавець Володимир Баран. Згодом були прийняті Роман Дреботюк, Михайло Фіголь, Микола Якібчук. Це сприяло розмаїтому випуску каталогів та буклетів виставок, фахових статей у пресі, які повідомляли про мистецькі події міста й області.

Протягом 1968–74 рр. Івано-Франківська обласна організація Спільки художників України влаштувала понад 20 художніх виставок, в яких взяло участь понад 150 авторів і експонувалося майже 1500 творів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва [14, 56]. Така кількість виставок мала б свідчити про зростання професіоналізму їх учасників. У цих акціях важливими були моменти ідеологічної пропаганди через твори мистецтва. Однак, експоновані твори, особливо пейзажний жанр, у меншій мірі слугували таким цілям, тому в цей час художники свідомо звертались до ландшафтного живопису, що не сковувало їх творчу волю і давало змогу працювати та почуватись вільніше. У цьому полягає специфіка виставкової діяльності області зазначеного періоду.

У розглядуваний час на обласних виставках інколи з'являються твори митців, які експонувались у дорадянський час: Зорія, Іванцева, Лукавецького, Плешкан. Це пов'язано з тим, що виставки, які проводились до ювілеїв визначних українських письменників, були меншою мірою заангажовані радянською системою, а саме: обласна художня виставка, присвячена 150-річчю з дня народження Тараса Шевченка (1964), обласна художня виставка, присвячена 100-річчю від дня народження Лесі Українки (1971), обласна художня виставка, присвячена 100-річчю від дня народження Василя Стефаника (1973) [17].

Рідше проводились персональні виставки, хоча й вони мали місце. У 1961р. відкрилась виставка творів Опанаса Заливахи [18], однак представлені на ній твори викликали надто багато суперечок, і, незважаючи на те, що на виставці центральне місце було відведено монументальній композиції “Леніну” (як неодмінному атрибуту тогочасних виставок) через тиждень експозиція була закрита, а митець потім довгий час не мав змоги виставляти свої полотна.

1970–80-ті рр. в Івано-Франківську характеризуються численною кількістю

персональних виставок: Осипа Сорохтея, Миколи Романовича Варенні, Михайла Фіголя, Остапа Гнатюка, Олександра Коровая, Івана Лободи, Степана Каспрука, Ореста Заборського та ін. Експозиції свідчать про поживлення художнього життя краю. Однак вони залишались чітко регламентовані владою, що гальмувало розвиток деяких видів та жанрів образотворчого мистецтва, його стилістичні, формальні, композиційні та сюжетні пошуки.

У середині 1980-х рр., за головування Миколи Васильовича Варенні, при СХУ була утворена секція молодих художників, організовані художні ради, які сприяли розвитку мистецтва краю на більш професійному рівні. Проводилися виставки, де належне місце зайняли роботи, які владою визнавалися формалістичними. В цей час до Спільки вступають нові, прогресивні молоді художники, що способом мислення й у своїй творчості відрізняються від митців, вихованих на ідейних засадах соцреалізму (Василь Андрушко, Богдан Бринський, Тарас Лобода, Микола Якимечко та ін.) Також до СХУ були прийняті художники, які раніше з ідейних або політичних міркувань до Спільки не приймалися (Опанас Заливаха).

Невід'ємною частиною культурно-мистецького життя Прикарпаття поч. ХХ ст. є організація музеїв та приватних мистецьких колекцій. Це сприяло популяризації мистецтва серед населення регіону. Заснування музеїв у Галичині пов'язане із проведенням етнографічних виставок під впливом краєзнавчого руху в Західній Європі. До 1939р. у краї діяло 10 музеїв і збірок, серед них найбільшими були: музейна збірка та бібліотека духовної семінарії, заснована при сприянні митрополита Андрея Шептицького в часи його єпископства в Станіславі (1899-1901 рр.), Покутський музей графа Старжинського (1928), Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини ім. Йосафата Кобринського (1926-1935), Музей «Гуцульщина» у м.Жаб'є (сучасна Верховина). 1939р. був реорганізований Івано-Франківський краєзнавчий музей на базі обласного історичного музею зі залученням фондів Покутського музею, частина збірки була перевезена з музею Гуцульщини у Верховині та з Рогатинського історичного музею, а також доповнена окремими приватними збірками [19, 223]. У 1950–70-х рр. на теренах області створено низку державних і громадських музеїв, які є відділами краєзнавчого музею. На базі цього музею відкрито кілька самостійних державних музеїв, зокрема й Івано-

Франківський художній музей (1980), ініціаторами відкриття якого виступили мистецтвознавець та художник Михайло Фіголь, тогочасний директор краєзнавчого музею Олександра Синиця, а також численний колектив івано-франківських митців.

Заслуга музею та його працівників полягає в організації виставок образотворчого мистецтва, проведенні наукових семінарів, симпозіумів та конференцій, а також віднайденні творів сакрального мистецтва, що походять із теренів області. Це дало змогу створити унікальну постійно діючу експозицію іконопису Галичини XV–XX ст. (структура і концепція розроблені Віктором Мельником, тогочасним завідувачем відділу образотворчого мистецтва). На музейному обліку перебуває іконостас церкви Святого Духа в Рогатині та експоновані в ній ікони XVI–XVIII ст., які походять із Рогатинщини. У 1983р. там відкрився відділ художнього музею (структура та експозиційний план розроблені Віктором Мельником).

У 1992р. музей спільно з Інститутом мистецтвознавства, фольклору та етнології НАН України провів першу в країні міжнародну конференцію “Тригир Крук та європейська пластика XX століття”, у якій взяли участь провідні науковці та дослідники мистецьких здобутків українського зарубіжжя. Це сприяло різновекторному вивченню діяльності митців, чиє життя проходило поза межами Батьківщини. Окремою збіркою були видані матеріали конференції [20], з Мюнхена, де зберігається спадщина майстра, музей отримав скульптуру майстра, а згодом деякі архівні фотоматеріали й монографії про творчість Крука.

У 2000р. у Коломиї відкрито унікальний, єдиний в Україні та світі Музей Писанки, який діяв з 1987р. у дерев'яній церкві Благовіщення. Архітектурна споруда виконана у формі великої писанки як оригінальної і своєрідної реклами музею (автори проекту та експозицій Василь Андрушко і Микола Ясінський).

З кінця 1980-х рр. зі зміною політичної ситуації та у зв'язку з послабленням комуністичної ідеології у культурно-мистецькому процесі всієї України, зокрема і на теренах Івано-Франківщини, відбуваються певні зміни. Процеси демократизації уможливили такі явища як реабілітацію репресованих художників; у періодичній пресі з'являються публікації про забутих і замовчуваних у період радянського режиму майстрів; проводяться персональні та групові виставки репресованих митців; особливе захоплення викликають нефігуративні мистецькі напрямки.

Процес переосмислення творчих досягнень попереднього (радянського) періоду як у професійному так і в народному мистецтві сприяв появі низки наукових праць, які висвітлюють як позитивні так і негативні сторони тогочасних мистецьких явищ. Розпочинаються дослідження надбань дорадянського часу, інтерес викликають художники, які працювали наприкінці XIX і на поч. XX ст., а також творча спадщина митців українського зарубіжжя.

В Івано-Франківську наприкінці 1988р. було засноване Товариство української мови ім.Т.Шевченка (ТУМ), яке очолив поет Степан Пушик [21,11], в його організації та засіданнях активну участь брали місцеві художники, зокрема члени обласної організації СХУ. На базі ТУМу 1989р. створена обласна організація Народного Руху України, яку очолив художник Микола Яковина.

Процес демократизації в мистецтві позначився й на виставковій діяльності. У 1980–90-х рр. дедалі більше можливостей стало для відкриття персональних виставок замовчуваних у радянський період художників, а також молодих митців. Івано-Франківським художнім музеєм організовано виставки майстрів пензля поч. XX ст.: Осипа Сорохтея (1987, 1990), Охріма Кравченка (1987), Ярослава Пстрака (1988), та ін. Особливо показовою репрезентацією фондкових збірок музею стала виставка “Класична спадщина української графіки першої пол. XX ст.: сецесія – авангард – неореалізм” (2001), (твори Данила Нарбута, Ярослави Музики, Олекси Новаківського, Олени Кульчицької, Осипа Сорохтея, Павла Ковжуна, Оксани Павленко та ін.). Основним напрямком виставкової діяльності 1990-х рр. стали виставки, присвячені митцям, які у радянський час зазнали переслідувань, серед них: Опанаса Заливахи (1989), Ярослава Лукавецького (1990), Михайла Зорія (1995), Дениса Іванцева (1995; 2000), Алли Горської (1998), було також ініційовано видавництво каталогів. Апогей виставкової діяльності музею припадав на 1995–97 рр., за цей час було проведено 47 акцій, де доволі значними подіями стали персональні виставки молодих, але відомих у краї художників Богдана Бринського, Юрка Іздрика, Ростислава Котерліна, Ігора Перекліти, Миколи Якимечка, Ярослава Яновського [22, 15]. Дані виставки стали спробою по-новому подивитись на здобутки майстрів, що працювали на початку та у першій половині XX ст., і спрямовані в майбутнє, показуючи нові пошуки та ідеї митців, що починали творчу

працю в останній третині XX століття.

Надзвичайного розголосу набули міжнародні виставки сучасного образотворчого мистецтва, вперше проведені в Івано-Франківську у 1989р., під назвою “Міжнародне бієнале “Імпреза – 1989”. Самим фактом свого існування ці акції означили нову дуже важливу сторону художнього життя не лише області, а й України, ставши одним із симптомів глибоких історичних і культурних змін, що проходили в суспільному житті держави і мистецькому розвитку епохи. Уже на першій виставці було зібрано та презентовано 230 художників із 18 країн світу, було надіслано три тисячі робіт, з яких комісією (голова журі Емануїл Мисько) для експонування було відібрано 800 творів. Ідея назви “Імпреза” належить Ігорю Мальцеву [22, 12]. Це був справжній арт-фестиваль із грошовими нагородами, дипломами, аукціоном та широкою культурною програмою. Найзагальнішою метою виставки, як пише Ю.Андрухович, було “зібрати людське й художнє багатоголосся, влаштувати імпрровізований квітник національних образів світу та уявлень про людину, втілених у найновітніших інтерпретаціях фольклору та класики, прийти до порозуміння між різними художніми системами, школами і характерами” [23,173]. “Імпреза” також мала намір сформувати перший в Україні музей сучасного мистецтва і його активної моделі, як генератора новітніх мистецьких явищ [24]. Ініціаторами ідеї виступив Художній музей, зокрема мистецтвознавець В.Мельник, його підтримали Ю.Андрухович, І.Панчишин, О.Заливаха та ін. Організатори аукціону ставили за мету, влаштовуючи такі виставки-форуми періодично, “задовольнити все зростаючу потребу в системі не конвенційних зустрічей, популяризації всесвітнього мистецького досвіду, осмисленні і введенні в обіг таких нових структур як теоретичні пленери, ринок мистецтв, консультаційні зустрічі колекціонерів, зближення різних національних шкіл, течій, характерів, тенденцій і художніх систем на шляху порозуміння народів напередодні нового тисячоліття” [25, 2]. Аукціон був покликаний пропагувати твори, які експонувалися на “Імпрезі”, а також фінансувати програми цих виставок і створити фонд Музею сучасного мистецтва. Однак, через брак фінансів та інші причини, головна мета проекту досі не досягнута.

Виставки, аукціон, нагородження дипломами та грошовими преміями стали не тільки значним культурним явищем, а й намаганням “сповна втілити в національній

образотворчій культурі наших днів той сокровенний і, без перебільшення, потужний новаторський потенціал” [23,176]. Головою оргкомітету “Імпрези–89” став Микола Токаренко, начальник управління культури Івано-Франківського облвиконкому, членами – письменник Юрій Андрухович, мистецтвознавець Мирослав Аронець та Михайло Якібчук (тоді директор художнього музею), митці Микола Варення, Михайло Вітушинський, Микола Яковина, Ігор Панчишин. До кваліфікаційного журі ввійшли: О.Бородай (м.Київ), П.Гулин (м.Ужгород), М.Варення, О.Заливаха, М.Яковина, І.Панчишин (м.Івано-Франківськ), О.Стовбур (м.Одеса) [26,5].

Дипломами і преміями Першого Міжнародного бієнале “Імпреза - 1989” журі нагороджувало у таких галузях: живопис, графіка, скульптура, асамбляж. Окремі нагороди і відзнаки були: за оригінальне трактування класичної традиції у новітніх формах; за яскраве втілення національного в мистецтві; за актуальність проблеми й адекватність її пластичного вирішення; за сміливий експеримент й оригінальне трактування традиційних тем у новітніх техніках. Нагороди з преміями були від громадськості міста й області: ТУМу, Івано-Франківської крайової організації Народного Руху України, Української асоціації захисту історичного середовища, Андрія Ментуха, агрофірми “ПРУТ”. Дипломи і грошові відзнаки отримали митці з Греції, Грузії, Єгипту, Ісландії, Німеччини, Північної Осетії, Польщі, Румунії, США, України, Швеції, Югославії, Японії. Як видно лише з географічного діапазону учасників та призерів, це справді було міжнародне бієнале, яке “є водночас і доброю формою особистих контактів та пізнання взаємних національних культур” [26,3].

Широке залучення до співпраці ділового світу, а також таких організацій як ТУМ та НРУ свідчить про намагання синтетично поєднати музику, театр, літературу з пластичними мистецтвами, привернути увагу людей, не пов’язаних з мистецтвом (меценатів, бізнесменів, політиків), які своїм покровительством можуть впливати на сучасний стан української культури.

Наступні міжнародні виставки цього плану проводились у 1991, згодом у 1993 році. Програмою останньої була не тільки ініціатива створення Музею сучасного мистецтва, а й донесення до широкого кола глядачів нових пластичних форм, “поєднання досвіду і вправності митців старшого покоління і прагнення нової генерації до нових відкриттів на незвіданих просторах, періодичного

незаангажованого огляду новітніх національних шкіл, країн на теренах України” [27,3]. Важливою метою було відкриття нових імен в Україні. В межах проекту крім літературно-музичних акцій, театральних дійств була також проведена фотовиставка. “Імпреза” загалом – це своєрідний фестиваль мистецького середовища з найширшими культурними програмами та благородними цілями.

Аналогічні виставки відбувались у 1995 (в межах якої була проведена міжнародна наукова конференція “Імпреза-міжсезоння”) та 1997 роках. Однак, з часом організаторський запал згасав, акції потребували багато коштів, і на тлі загальноекономічної кризи ставали неможливими. Виставки все більше перетворювались на формальні заходи, число учасників зменшувалося, знижувався мистецький рівень творів, тому після 1997р. “Імпреди” взагалі перестали проводитись. Однак, їх потужні програми, мистецький потенціал і вплив на художній процес є незаперечним, що було підтверджено і мистецькою критикою, і глядачами. На жаль, почерпнутий великий практичний і організаторський досвід у проведенні таких масових мистецьких заходів зараз не має застосування. До цього часу так і не організований Музей сучасного мистецтва, відповідно, твори після виставок в основному розпорошуються по приватних колекціях, а митці й надалі прагнуть працювати у більших мистецьких центрах.

Доволі неординарним явищем у культурному житті краю 1990-х рр. була поява “Станіславського феномену”, пов’язана з ім’ям письменника Юрія Андруховича. Цей термін введений письменником, есеїстом, мислителем В.Єшкілевим у 1992р. під час мистецької дискусії на гепенінзі “Рубероїд” (організаторами якого виступили художники Анатолій Звіжинський та Ростислав Котерлін). Це феномен наявності у місті на поч. 1990-х рр. особливого креативного середовища: поетів, письменників, художників, у творчості яких виразно втілені принципи та ідеї постмодернізму. Творча й організаційна діяльність цієї групи уможливила низку синтетичних проектів, серед яких стрижневу позицію займають концептуальні часописи “Четвер”, “Плерома”, редакційні проекти Ю.Андруховича під егідою журналу “Перевал”. Крім Андруховича туди входили літератори Юрій Іздрик, Тарас Прохасько, Галина Петросаняк, Марія Микицей, Ярослав Довган та ін. Історичним тлом для “Станіславського феномену” став розпад СРСР та ситуація

культурної “відкритості”, котра обумовлювала зміну естетичних стандартів і мистецьких координат, необхідність включення літератури та мистецтва у сучасні європейські мистецькі процеси. Дискусійним є твердження, що на базі “Станіславського феномену” склалася “Станіславська знаково-ігрова школа письменства”, яку іноді ще визначають як “Станіславсько-львівську школу” [28, 103]. Незаперечним залишається факт, що Станіславський феномен – це унікальне явище в межах української культури постмодернізму.

У 1990-х рр. мають місце складні й суперечливі процеси. Дедалі більше можливостей стало для відкриття персональних виставок молодих митців, зокрема Б.Бринського (1991), І.Перекліти (1991, 1999), М.Якимечка (1993, 1996). Різноманітні творчі проекти влаштовуються в містах і містечках області: живописні симпозіуми “Карпатський хребет–97”, “Болехів–98”, симпозіуми скульпторів в Івано-Франківську (1998), Коломиї (2000), міжнародні акції: «Фестиваль ковальства», Карпатський вернісаж» (м.Івано-Франківськ) та ін. Починаючи із 1991р. щороку в містах Гуцульського етнографічного субрегіону проходить міжнародний Гуцульський фестиваль, у рамках якого беруть участь народні та професійні митці краю, майстри художніх народних промислів, творчі об’єднання, товариства. Однак, через брак коштів було припинено фінансування багатьох творчих проектів: більше не проводяться мистецькі бієнале – “Імпрези”, до цього часу так і не вирішено питання про створення в Івано-Франківську Музею сучасного мистецтва, обласною організацією НСХУ було відмінено низку семінарів, симпозіумів і пленерів. Через ці та інші причини було закрито частину громадських музеїв області, створених при сприянні Івано-Франківського краєзнавчого музею [19,225].

Таким чином, можна **підсумувати**, що зі зміною суспільно-політичного, економічного становища Галичини у 1880–1939 рр. активізується культурно-мистецький процес. Кінець XIX ст. примітний пошуком нових тем для зображення, і як наслідок – зацікавлення народною культурою та попит на вироби побутового характеру, що, в свою чергу, сприяло утворенню спілок та товариств, які популяризували народні художні промисли та часто ставали організаторами перших етнографічних виставок і мистецько-промислових шкіл. Такий інтерес спонукав до

створення перших музеїв та приватних збірок, а також до появи теоретичних досліджень народного мистецтва Галичини. Отож, важливою складовою мистецького процесу регіону є народне мистецтво, яке наприкінці XIX–поч. XX ст. стрімко розвивалось завдяки інтересу громадськості і дослідженням науковців. У той же час Гуцульщина стає об'єктом уваги образотворчих митців.

Єдиним угрупованням образотворчих митців першої третини XX ст. у Станіславі стало об'єднання “Оріон” (1933), яке влаштовувало виставки місцевих художників. У місті в цей час працювали О.-Р.Сорохтей, М.Зорій, Д.Іванцев та Я.Лукавецький, які намагалися бути в авангарді всіх мистецьких подій краю, проводили навчально-освітню, організаційну, громадську роботу. З'являються професійні митці-критики, із теоретичних праць важливою є спадщина Д.Іванцева.

У післявоєнний період на території Станіславщини виникали мистецькі об'єднання, художні арт-ілі, з'являлися ширші можливості для творчості завдяки державним і громадським замовленням. Однак, згодом це призвело до цілковитого контролю над народним та професійним мистецтвом з боку радянської влади. Художній процес 1945-1980-х рр. характеризується діяльністю Станіславського Товариства художників та Спілки художників СРСР, проведенням виставок, відкриттям громадських музеїв. В образотворчому мистецтві 1950–60-х рр. знову домінує тема Карпат, мальовничої природи і народних звичаїв: з'являється низка живописних полотен уславлених митців М.Варенні, І.Лободи, О.Коровая, М.Фіголя та ін. Втім, мали місце й негативні процеси: намагання тоталітарного режиму підпорядкувати як образотворче, так і декоративно-прикладне мистецтво під основні доктрини партії призвело до суб'єктивного і часом однобічного відношення до цих галузей мистецтва, а подекуди й до їх занепаду.

Художнє життя кінця XX–поч. XXI ст. на теренах регіону прикметне проведенням виставок, симпозіумів та фестивалів міжнародного статусу: “Симпозіум скульпторів”, “Фестиваль ковальства”, “Гуцульський фестиваль”. Подіями стали поява “Станіславського феномену” та мистецькі бієнале – “Імпрези” як намагання вийти за межі провінційності, у результаті чого Івано-Франківськ було визнано центром сучасного мистецтва. Інтерес до творчості митців дорадянського часу та митців-емігрантів сприяв влаштуванню виставок, появі численних

публікацій та мистецтвознавчих досліджень. Теоретичне осмислення дістали проблеми сучасного мистецтва на шпальтах літературних та наукових видань.

1. Місто Станіслав (на польський манер Станіславів) засноване у 1662р. на базі військового укріплення польським магнатом А.Потоцьким. У XIXст. Станіслав був повітовим центром Галицько-Волинського королівства, у 1918-1939 рр. – воєводства. У 1939р. місто було проголошено обласним центром Станіславської області, яка у 1962р., як і місто Станіслав, була перейменована на Івано-Франківську. **2.** *Челяк І.* Мистецьке життя Івано-Франківщини кінця XIX-першої половини XX століття / І.В.Челяк // Мистецтвознавство'03. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2004. – С.165-174; *Челяк І.* Мистецькі об'єднання Івано-Франківщини кінця XIX-XX століття / І.В.Челяк // Народознавчі Зошити. – 2004. – № 1-2. – С.145-149; *Чмелик І.* Виставкова діяльність на Івано-Франківщині у 1880-1930-х роках / І.В.Чмелик // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – Харків: ХДАДМ, 2006. – №8. – С.146-153; *Чмелик І.* Мистецька освіта Станіславщини кінця XIX- першої половини XX століття / І.В.Чмелик // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – Вип. 17. – Львів:ЛНАМ, 2006. – С. 192-202 ; *Чмелик І.* Театральнo-декораційне мистецтво Станіславщини першої половини XX століття / І.В.Чмелик // Українознавчі студії. – Вип. 10. – Івано-Франківськ: Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2009.– С.296-302; *Чмелик І.* Художня критика Івано-Франківщини кінця XIX-XX століть / І.В.Чмелик // Мистецтвознавство'09. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2009. – С. 153-163; **3.** Сценографію цього періоду детальніше проаналізовано у статті: *Чмелик І.* Театральнo-декораційне мистецтво Станіславщини першої половини XX століття / І.В.Чмелик // Українознавчі студії. – Вип. 10. – Івано-Франківськ: Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2009. – С.296-302; **4.** *Овсійчук В.* Олекса Новаківський / В.А.Овсійчук. – Львів, Інститут народознавства НАН України, 1998. – 320с.:іл.; **5.** *Чмелик І.* Виставкова діяльність на Івано-Франківщині у 1880-1930-х роках / І.В.Чмелик // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – Харків: ХДАДМ, 2006. – №8. – С.146-153; **6.** *Tyrowiez L.* Wspolczesni Malarze Stanislawowscy /L. Tyrowiez // Odbitka z zeszytu 2. rocznika 1/1938. Kwartalnika Złoty Szlak. – 4s.; **7.** *Грюнберг С.* Перша обласна виставка образотворчого мистецтва Станіславщини / С.Грюнберг // Радянська Україна. – 1941. – 20 травня. – С.4; **8.** *Чмелик І.* Художня критика Івано-Франківщини кінця XIX-XX століть / І.В.Чмелик // Мистецтвознавство'09. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2009. – С. 153-163; **9.** *Горбачов Д.* Тож скільки років нашій Спільці ? / Д.Горбачов // Українська культура. – 1998. – № 9-10. – С.7; **10.** *Гаманков Т.* Міський комітет Спільки художників у Станіславі / Т.Гаманков // Прикарпатська правда. – № 55. – 1947. – С.4; **11.** Товариство художників Укоопхудожник було створено у 1946 р. у Києві при Українській Спільці Кооперативних Товариств художників. Його головою був В.Куцяк; **12.** Архів Інституту Народознавства – Ф.1. Оп.2. Од.зб.466. – Арк.2; **13.** *Вл.Кор.* Обласна художня виставка // Прикарпатська правда. – №57. – 1954.

– С.3; **14.** Радянське Прикарпаття : Путівник-довідник / кол.авт. – Ужгород: Карпати, 1974. – 227с.: іл.; **15.** Архів Інституту Народознавства – Ф.1. Оп.2. Од.зб.466. – Арк.6; **16.** Архів Інституту Народознавства – Ф.1. Оп.2. Од.зб.466. – Арк.3; **17.** Обласна художня виставка, присвячена 100-річчю від дня народження Лесі Українки. Проспект. – Івано-Франківськ, 1971. – 7с.; Обласна художня виставка, присвячена 150-річчю з дня народження Т.Г.Шевченка. Каталог/ Авт.-упоряд. В.Баран. – Ужгород: Карпати, 1964. – 36с.:іл.; Обласна ювілейна художня виставка, присвячена 100-річчю від дня народження Василя Стефаника. Каталог. – Івано-Франківськ, 1973. – 17с.; **18.** Виставка творів художника О.Заливахи. Живопис. Графіка. Каталог /Авт.-упоряд. М.Фіголь. – Станіслав. – 1962. – 8с.; **19.** *Паньків М.* Намітки з історії Івано-Франківського краєзнавчого музею / М.Паньків // Наукові записки Краєзнавчого музею. – Вип. 5-6. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2001. – 252с.; **20.** Григорій Крук та європейська пластика середини ХХ століття : Матеріали міжнародної наукової конференції / Під ред.О.Федорука. – Івано-Франківськ, 1992. – К., 1995. – 80 с.: іл.; **21.** *Полєк В.* Майданами та вулицями Івано-Франківська / В.Полєк. – Львів: Світло і тінь, 1994. – 90с.:іл.; **22.** *Мельник В.* Івано-Франківський Художній музей: експлікація буття. Історія формування колекції, експозиційно-виставкова діяльність, бібліографія публікацій. 1980-2005 / В.Мельник. – Івано-Франківськ: Нова зоря, 2005. – 50 с.; **23.** *Андрухович Ю.* “Імпреза-89”: спроба перша / Ю.Андрухович // Київ. – №3. – 1990. – С.172-176; **24.** Бієнале “Імпреза-91”. Буклет. – Івано-Франківськ: Облполіграфвидав, 1991; **25.** Аукціон. 18-19 травня 1990 р. – Івано-Франківськ: Облполіграфвидав, 1990. – 40с.: іл. **26.** Перше міжнародне бієнале “Імпреза-89”. Проспект. – Івано-Франківськ, бмв, 1990. – 20с.; **27.** Імпреза ’93. Каталог. / Авт. – упоряд. М.Панчишин, І.Панчишин. – Івано-Франківськ, 1993. – 128с.:іл.; **28.** *Єшкілєв В.* Станіславський феномен /В.Єшкілєв // Плерома. – №3. – 1998. – С.103.

Annotation

I.Chmelyk. The Art Life of the Ivano-Frankivsk region in the end of the XIXth in the beginning of the XXIst century.

The article describes the main stages of the art life of the Ivano-Frankivsk region from the end of the XIXth till the beginning of the XXIst century. The author analyzes creative activity of different art societies, exhibitions, museums, local artists whose trace in this area was quite big. Significant attention is paid to art events that took place in the end of the XXth century that helped to recognize Ivano-Frankivsk area as a valuable cultural and art region of Ukraine.

Key words: Ivano-Frankivsk region, art life, art process, creative activity, museum practice, exhibition activity, art societies.